

Висока духовна етика громадянина Європи і світу

«W obecnym momencie historii musi nastąpić ogólna mobilizacja wszystkich ludzi dobrej woli. Ludzkość jest wezwana do zrobienia wielkiego kroku naprzód, ku mądrości i kulturze...»

Jan Paweł II¹

Вчений - педагог: методолог і прогнозист

Професор Станіслав Качор – знаний і визнаний у Польщі і за кордоном вчений-методолог і прогнозист. Такий висновок зроблено автором цієї статті на основі вивчення його багатьох праць, методологічних статей у журналах і збірниках наукових праць, виданих до польсько-українських форумів, а також у видавничій серії «Badanie – dojrzewanie – rozwój (na drodze do doktoratu)», в якій публікуються наукові розвідки за результатами роботи щорічного Загальнопольського методологічного семінару, науковим керівником якого є професор, доктор хабілітований Ф. Шльосек. До цього слід також додати публікації Ювіляра в українських науково-педагогічних і науково-методичних часописах «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Професійно-технічна освіта», «Порівняльна професійна педагогіка», а також в «Освіті України» і «Педагогічній газеті» та в інших засобах масової інформації.

У "Новому педагогічному словнику" В. Оконя зазначається, що в колі наукових інтересів професора звичайного Станіслава Качора – проблеми освіти дорослих, виховання молоді в професійних школах, педагогічне новаторство, порівняльні дослідження з проблем професійного шкільництва.² Безумовно, кожний із цих дослідницьких напрямів – це величезні пласти наукового знання, пов'язані з розвитком педагогічних субдисциплін (педагогіка праці, андрагогіка, порівняльна педагогіка), з концептуальними пошуками, експериментальною роботою, підготовкою науково-педагогічних кадрів. У «Лексиконі педагогіки праці» Т.В. Новацького, виданому у 2004 році Інститутом технології експлуатації у Радомі, Вищою педагогічною школою Польської спілки вчителів та Вищою педагогічною школою Товариства

¹ *Elementarz Jana Pawła II dla wierzącego, wątpiącego i szukającego*. Wydawnictwo Literackie, Kraków, 2005, s. 215.

² W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*. 2001, s. 157–158.

поширення знань у Варшаві, що характеристику вченого поглиблено й проілюстровано на конкретних фактах з його життєвого шляху.

44-й номер наукового журналу "Pedagogika Pracy" ("Педагогіка праці") був присвячений Професору Станіславу Качору. Польське об'єднання педагогів праці, високо поцінуючи внесок вченого у розвиток цієї нової педагогічної субдисципліни, цілісно представило його досягнення. Під час роботи в Інституті професійного навчання у Варшаві та в Інституті технології експлуатації в Радомі Професор не лише особисто здійснював активні наукові пошуки, публікував результати своїх досліджень і свої прогнози, а й постійно допомагав розвивати науково-дослідну роботу в різних регіонах Польщі, сприяв опублікуванню її результатів у наукових журналах, монографіях, збірниках наукових праць. Окремо слід наголосити, що, досліджуючи ці проблеми, Професор аналізує їх у контексті розвитку науково-технічної і гуманістичної цивілізації.

«Педагогіка і праця професора Станіслава Качора» – так названо рубрику в 55-ому номері журналу «Педагогіка праці» (2009 р.). «Praca, badania, rozważania wśród Ludzi i dla Ludzi» – у цій статті Х. Беднарчика і А. Садловської (A.Sadlowska) об'єктивно схарактеризовано життєвий і науково-педагогічний шлях Професора (до 85-ліття від дня народження). Це шлях постійних пошуків, утвердження інноваційних ідей у професійному шкільництві і освіті дорослих. Глибоке враження справляють роздуми Станіслава Качора, викладені у статті «Obywatel Europy i świata»: Європа як завдання; шлях до Європейського Союзу; якого Євросоюзу потребують поляки; поляк – європейчик за переконанням – основні напрями роздумів Вченого. Він обґрунтовує методологічний висновок, що має прогностичне значення для педагогічних наук: «*Odpowiedzialność podmiotowa jednostki, czyli autoodpowiedzialność, a więc odpowiedzialność za własną tożsamość, rozwój, za to „kim się jest”, „kim mogłoby się być” i „kim powinno się być”, związana jest ze świadomością samego siebie, z autorefleksją. Tak rozumiana odpowiedzialność może być rozwijana w procesach edukacji, traktowanych jako środek doskonalenia każdej osobowości. Z punktu widzenia nauk pedagogicznych, a szczególnie pedagogiki pracy, warto rozważyć i badać występowanie w praktyce poczucia odpowiedzialności jako elementu pracowniczych kwalifikacji społeczno-moralnych, zawierających swoisty „kompas moralny” w wymiarze osobowościowym. Ceniona na rynku w kraju i za granicą wysoka jakość produktów i usług zależy od konkretnych ludzi, m.in. od ich poczucia odpowiedzialności i wielu umiejętności, w tym umiejętności współdziałania jako jednej z umiejętności kluczowych*»³.

Виховання Людини - Громадянина - Трудівника Станіслав Качор вважає головною метою професійної освіти. Він цілеспрямовано наголошує на важливості навчальних завдань, спрямованих на екологічне виховання, безпеку життєдіяльності, забезпечення гігієни праці, формування у випускників професійних шкіл готовності до життєдіяльності в демократичному суспільстві, психологічної здатності керувати "своєю долею", професійною кар'єрою, а також мотивації до навчання впродовж життя. Такий висновок, обґрунтований

³ Stanisław Kaczor, *Obywatel Europy i świata*. W.: Pedagogika pracy, 2009, s. 33.

професорами Г. Беднарчиком та Я. Фігурським⁴, цілком збігається з нашою оцінкою творчого доробку Ювіляра.

У нових соціально-економічних умовах проблеми педагогіки праці мають вирішуватися творчо. Професор робить висновок: "Ми постійно знаходимося на початку давньої дороги розвитку. Вкрай необхідним є визначення тих проблем, які вимагають результативності на базі проведених досліджень"⁵. Вчений порушує таке питання: чи потрібна модифікація сфери інтересів науковців, які досліджують проблеми педагогіки праці? І відповідає на нього ствердно, оскільки в умовах ринкової економіки зростає інтерес до педагогіки праці, а значить, і до питань педагогіки як наукової дисципліни і предмета вивчення у вищій школі.

Перша проблема полягає в обґрунтуванні наукової термінології. На перший план висувається необхідність уточнення суті понять: загальна освіта і освіта професійна. Аналізуючи проблеми "накладання цих двох процесів", Професор пропонує також «виділити головне коло зацікавлень педагогіки праці», що створює умови для гідного життя людей похилого віку, людей, які вже не працюють за професією».

Друга проблема: фахівці з педагогіки праці, на думку Станіслава Качора, зобов'язані відповісти на безліч питань, що стосуються сучасної і майбутньої праці людини, наприклад, у повторюваних ситуаціях, коли автоматизація стає причиною змін співвідношення між вільним і робочим часом. Час професійної праці може стати другорядним, а вільний час – головним. Обговорення цих питань дуже важливе, але воно не замінить необхідності обґрунтування теоретичних засад підготовки людини до повсякденної діяльності в суспільно-економічному житті. Ці положення, обґрунтовані Професором, покладено в основу педагогіки праці. Вони знаходять подальший розвиток у діяльності Комітету педагогічних наук Польської академії наук і Секції педагогіки праці.

Третя проблема як в теорії, так і на практиці стосується орієнтації і загальнолюдської допомоги з детальним професійним експериментальним дослідженням. Тут вчений наголошує на провідній ролі сучасного вчителя в світі знань і цінностей. Ця своєрідна порада, яка охоплює не лише діяльність вчителів, а й інших осіб, також допомагає в усвідомленні цінності іншої людини, її можливостей у «відкритті в собі багатств», котрі до того часу були неусвідомленими.

Як зазначає Професор, виникають також питання, що стосуються орієнтації та професійних порад в шкільній системі, починаючи від дитячого садка до вищого навчального закладу. Він пропонує підготувати загальнопольську програму досліджень у цій сфері, оскільки порушуються принаймні часткові ініціативи, наприклад, введення посади професійного порадики в гімназіях. Моніторинг професійно-педагогічного досвіду стає необхідним, якщо хочемо відповісти на питання про реальний стан порівняно з передумовами.

⁴ Henryk Bednarczyk, Janusz Figurski, *Profesor Stanisław Kaczor*. W.: Społeczny wymiar edukacji ustawicznej, Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu, 2004, s. 8.

⁵ Там само.

Четвертою є проблема конкретизації завдань педагогіки праці, що стосуються формування професійних вмінь і компетенцій. Насправді в педагогіці праці від початку її формування проблема вмінь була в центрі уваги. В умовах ринкової економіки вона заслуговує, щоб нею займалися на основі спірального підходу, а значить, щоразу на вищому рівні. Професор постійно приділяє увагу педагогічній конкретизації нових завдань педагогіки праці й пошуку шляхів їх розв'язання.

П'ятою є проблема спільних дій постійної творчої взаємодії. Вона стимулює до глибшого проникнення в реалії між індивідуальною і суспільною діяльністю. Нерідко цю проблему недооцінюють. Наприклад, є побоювання перед труднощами, що виявляються в індивідуальному внеску, під час розв'язування окремих завдань, які порушуємо самі чи отримуємо іззовні. Підприємливість, що має винятково важливе значення для економічного розвитку суспільства, як індивідуальне явище, не поєднується з колективністю. Водночас Ювіляр наголошує: як впливає з досліджень високорозвинених суспільств, інноваційність у всіх сферах життєдіяльності людини істотною мірою залежить від колективної праці, отже, від співпраці, спрямованої на цілеспрямований розвиток соціального партнерства."Насправді думки народжуються в конкретних головах, та все одно вони підлягають обробці в ході обговорення в суспільстві, найчастіше на основі міждисциплінарного підходу. Дозрілі інтелектуальні проекти мають шанс на завершення в людській творчості і діях"⁶, – такий висновок обґрунтовує Професор, аналізуючи суперечності у професійній діяльності людини та її неперервному професійному розвитку.

Шоста проблема, що стосується педагогіки праці, – модифікація середовища, в якому людина здійснює свою професійну діяльність. Мова йде про стан "соціально-моральної кваліфікації і компетенції", до яких посилилась увага. Вчений зазначає: "Якщо в понятті "кваліфікація" всебічно розкрито моральний аспект, то про компетенцію цього сказати не можна. Але життя, на жаль, все більше вияскравлює різноманітність людських вчинків, коли на підставі обмежувальних, зобов'язувальних засад одержуються повноваження на виконання певних завдань.

Формально, за наявності фахової кваліфікації, як особливо наголошує Ювіляр, відчувається брак і нестача соціально-моральної кваліфікації. Можна впевнено сказати про такі явища, які описуються по-новому: наприклад, корупція, яка не тільки знищує державу, а й людську натуру. На межі стику цих наук видається необхідною взаємодія педагогіки праці та економіки."⁷

Сьома проблема, на думку Станіслава Качора, це перспективи розвитку педагогіки праці та андрагогіки. Постає питання: в чому полягає взаємодія між цими двома педагогічними субдисциплінами, які розвиваються самостійно? Про актуальність цієї проблеми свідчить також створення у вищих навчальних закладах кафедр педагогіки праці та андрагогіки.

Професор особливо наголошує, що в нових умовах не можна дотримуватися загальних положень щодо зміни функцій учителя професійної

---

⁶ Там само С.34.

⁷ Там само.

школи і позашкільної освіти – це восьма проблема. Треба вкладати новий зміст у такі поняття: вчитель в інформаційному суспільстві; вчитель й управління життєдіяльністю; вчитель як уповноважений громадянського суспільства; вчитель державної і приватної шкіл і т. д.

Дев'ята група проблем стосується системних взаємозв'язків економічної освіти і педагогіки праці. Як відомо, ці питання досить широко досліджувалися ще два десятиліття тому. Нині ситуація на національних ринках праці є іншою, вона динамічно змінюється в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. Це потребує посилення уваги до теоретичного обґрунтування і впровадження інноваційних підходів.

Десята проблема – це нове розуміння педагогіки праці в країнах Європейського Союзу. Польща, яка від 1 травня 2004 р. стала членом ЄС, має налагодити постійні контакти із зарубіжними організаціями, асоціаціями, фондами, які досліджують ці проблеми.

Вважаємо, що ці ключові завдання теоретично обґрунтовані Станіславом Качором, мають важливе прогностичне значення. Зрозуміло, що їх розв'язання потребує об'єднання зусиль вчених і соціальних партнерів, посилення уваги до проблеми праці людини міждисциплінарних досліджень.

Цілеспрямована й наполеглива науково-педагогічна діяльність в поєднанні з глибоким володінням соціально-економічними проблемами стали доброю основою для створення авторської методики роботи з дорослими в різних формах позашкільної освіти. В цьому переконує зміст книги "Społeczny wymiar edukacji ustawicznej" ("Суспільний вимір неперервної освіти")⁸. Автори статей, вміщених до цієї книги, об'єктивно аналізують різні аспекти науково-педагогічної і громадської діяльності Професора, спрямованої на теоретичне обґрунтування і практичне впровадження в регіонах Польщі різних форм освіти дорослих, в тому числі університету третього віку.

У цьому контексті варто привернути увагу до книги Станіслава Качора «*O powstaniu i trzech latach działalności*» «*Wszecznicy Roztoczańskiej*», яку він присвятив своїй малій Вітчизні та її мешканцям⁹. Автор описує, аналізує й документально підтверджує унікальний досвід діяльності освітньої установи, що увійшли в історію як «Університет Розточанський». Вчений всебічно характеризує творчий задум, головні ідеї і напрями спільної діяльності різних категорій діяльності різних категорій населення, громадських організацій, соціальних партнерів, а також окремих діячів в галузі освіти. Він розкриває вплив локальної громади на розвиток і утвердження ідей громадянського суспільства, підготовленого до інтеграції з Європейським співтовариством. У передмові до цього видання Ірина Кужемпа, Президент Товариства «*Wszecznicy Roztoczańskiej*», Сенатор Республіки Польщі зазначає: «*Efektom transformacji ustrojowej w naszym kraju jest naruszenie dotychczasowego systemu wartości, zachwianie autorytetów. Zachodzi więc potrzeba odbudowania hierarchii wartości, tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. W tym zakresie istotną rolę odegrać może*

⁸ *Społeczny wymiar edukacji ustawicznej*. Pod. Redakcja Henryka Bednarczyka i Ireny Kurzepy. Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu, 2004.

⁹ Stanisław Kaczor, *O powstaniu i trzech latach działalności* «*Wszecznicy Roztoczańskiej*». Zamość – Szczebrzeszyn, 2002, s. 8.

żywe słowo, bezpośredni kontakt z drugim człowiekiem. Taki cel przyświecał organizatorom wykładów i spotkań dyskusyjnych. Kameralne dyskusje, odbywane po wysłuchaniu wykładu, są okazją do zaprezentowania poglądów i refleksji wszystkich uczestników. Dają one możliwość wzajemnego poznawania się a także satysfakcję z twórczego udziału w Stowarzyszeniu. Wzbogacają ponadto wiedzę i doświadczenie wykładowców». Доречно згадати, що з цим досвідом ознайомилися учасники III польсько-українського/українсько-польського форуму, що відбувся у 2007 р. у Варшаві і на Замойщині. Професор особисто доклав чимало зусиль, щоб це відбулося на високому сердечному і науково-професійному рівні.

Значний науковий інтерес становлять також наукові праці Станіслава Качора з порівняльної педагогіки, опубліковані польською, німецькою, англійською, французькою та іншими мовами, з проблем педагогіки дорослих, організації навчально-виробничого процесу в професійних школах різних типів.

Ознайомлення з літературними і документальними джерелами дало змогу об'єктивно оцінити ще один винятково важливий напрям діяльності Професора. Мова йде про його велику роботу в галузі підготовки наукових кадрів, формуванні наукового середовища. Впродовж багатьох років він організовував і проводив "літні школи" для директорів професійних шкіл, циклічні наукові семінари для вчителів-дослідників. Свідченням результативності такої роботи є той факт, що чимало учасників цих семінарів стали докторами гуманістичних наук в галузі педагогіки. З ініціативи вченого був заснований Клуб професійних шкіл ім. Станіслава Сташці, діяльність якого спрямовувалася на обмін досвідом і вдосконалення процесу професійного навчання.

Декілька років тому під час відрядження до Варшави мені подарували книгу "Pedagogzy o sobie i o pedagogice"¹⁰ ("Педагоги про себе і про педагогіку"). Її творчий задум справді інноваційний: відомі вчені взяли інтерв'ю у 14 польських науковців, імена яких увійшли в історію педагогічної науки та освіти Польщі. У цьому проекті ефективно використано біографічний метод. У Станіслава Качора інтерв'ю брали професори А. Богай та С.М. Квятковський.

"В центрі уваги – професійне навчання"... – у цьому розділі книги висвітлено глибокі відповіді Професора на 15 запитань своїх наукових колег. Ознайомлення з їх змістом дає змогу простежити етапи науково-педагогічної і науково-громадської діяльності Професора. 18 років – складний і цікавий етап наукової праці в Інституті професійного навчання у Варшаві: від ученого до секретаря, заступника директора до директора цього Інституту. Як відомо, його організатором і директором у 1972-1983 роках був видатний вчений професор Тадеуш Вацлав Новацький.

---

¹⁰ Stanisław Kaczor, *W centrum uwagi – kształcenie zawodowe...* W: «Pedagogzy o sobie i o pedagogice». Red. Andrzej Bogaj, Stefan M. Kwiatkowski, IBE, Warszawa, 2003, s. 43–66.

IKZ – Інститут професійного навчання – етап творчих здобутків і гірко розчарування від дій ідеологічних бюрократів

Інститут професійного навчання у Варшаві (IKZ) – це особлива сторінка у науково-педагогічній діяльності Ювіляра. Разом з Професором Тадеушем Новацьким, Зигмунтом Вятровським та іншими вченими він активно діяв, боровся, утверджував інноваційні підходи у підготовці кваліфікованого виробничого персоналу з урахуванням інноваційних ідей досвіду західноєвропейських країни.

Вчений згадував, що перші роки діяльності Інституту професійної освіти у Варшаві були важкими. Незважаючи на труднощі, Загальнопольський семінар щорічно видавав збірку праць "Школа - Професія - Праця", в якій публікувалися статті з проблем педагогіки праці, доповіді на базі досліджень, а також концепції досліджень та етапи їх реалізації.

До книги «Педагогіка праці – традиція і виклики сучасності» ("Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności") за науковою редакцією Стефана М. Квятковського Ювіляр підготував фундаментальний за змістом розділ «Інститут професійної освіти (1972-1990) до 40-ліття педагогіки праці». Ця публікація Професора вражає документальною точністю, об'єктивним аналізом творчого доробку вчених цього Інституту, відстеженням інноваційних процесів у дослідженнях проблем розвитку професійного шкільництва в Польщі.

Автор цієї фундаментальної публікації до 40-ліття педагогіки праці як педагогічної субдисципліни постає перед читачами як вимогливий і високо відповідальний історик-педагог. Він об'єктивно аналізує документи і матеріали, що дозволяють простежити етапи становлення і розвитку Інституту професійного навчання у Варшаві. Вчений передусім звертається до першого засадничого документа – Ухвали № 162 Ради Міністрів від 15 червня 1972 р., відповідно до якої дозволялося створити Інститут професійного навчання. Значний інтерес становить те, як Рада Міністрів визначила предмет діяльності Інституту – проведення науково-дослідної роботи із соціальних, економічних і педагогічних проблем професійного шкільництва, а також його зв'язку із національним господарством і культурою. Було чітко окреслено основні напрями діяльності Інституту, зокрема:

- опрацювання методів планування і прогнозування розвитку професійного шкільництва на тлі цілісності системи освіти, а також перспективних потреб національного господарства і культури у кадрах висококваліфікованих спеціалістів;
- опрацювання навчальних програм із спеціальних дисциплін у школах і центрах (pracówkach) професійного навчання;
- проведення професієзнавчих досліджень потреб професійного навчання;
- дослідження соціально-економічної ефективності основної і середньої професійної освіти;
- вивчення систем організації та керівництва професійними школами;
- дослідження механізмів працевлаштування випускників професійних шкіл, їх придатності і використання в процесі професійної праці, а також

професійного вдосконалення вивчення питань вдосконалення системи підготовки кваліфікованих робітників і техніків;

– дослідження ефективності дидактично-виховної праці у професійному шкільництві;

– зв'язок з національним господарством і культурою; дослідження системи професійного відбору кандидатів на навчання у професійних школах; аналіз процесу навчання, програм і підручників у професійних школах з посиленням уваги до модернізації дидактичних методів і використання сучасних технічних засобів.

З урахуванням цих напрямів Кабінетом Міністрів визначалися головні завдання Інституту. Цю ухвалу підписав Президент Ради Міністрів П. Ярошевич (P.Jaroszewicz). І вже 20 липня 1972 р. Міністр освіти виховання Я. Куберські (J.Kuberski) видав розпорядження, згідно з яким 1 серпня того ж року Інститут розпочав свою діяльність.

На основі ретроспективного аналізу Професор розкриває, як цей Інститут проходив етапи свого становлення й розвитку. Першим його директором був професор Тадеуш Вацлав Новацький, який обґрунтував основні дослідницькі напрями. З урахуванням цього вчений секретар Інституту доктор Станіслав Качор підготував план роботи Інституту на 1973-1975 роки й запропонував конкретні шляхи його реалізації. Значний науковий і практичний інтерес становлять історичні факти щодо підготовки і проведення симпозіумів, конференцій, семінарів у різних воеводствах Польщі, а також започаткування і розгортання співпраці з ЮНЕСКО.¹¹

Вважаємо, що цінним є аналіз розвитку експериментальних досліджень у цьому Інституті. Наукові співробітники проводили експериментальну роботу у професійних школах, організовували семінари для вчителів-дослідників. Професор привертає увагу до обґрунтування широкопрофільних робітничих професій. Він розкриває, як з кожним роком зростав інтерес педагогів професійних шкіл до експериментальної роботи, спрямованої на перевірку ефективності введення широкопрофільності у професійній школі. На початку 80-х років минулого століття майже 200 вчителів професійних навчальних закладів брали участь в експериментах, що проводилися під керівництвом Інституту професійного навчання.

У цьому науково-аналітичному аналізі чітко простежується посилення уваги до проблем освіти дорослих. Цей важливий напрям діяльності Інституту Професор розкриває в контексті системної співпраці з ЮНЕСКО, зокрема із Секцією освіти дорослих у Парижі, яку в ті роки очолював Пауль Бергельсен. Наш Ювіляр уважно аналізує співпрацю Інституту з Польським комітетом у справах ЮНЕСКО. У 1983 р. було організовано міжнародний семінар «Неперервне навчання в умовах великих промислових підприємств» (“Kształcenie ustawiczne w warunkach wielkich zakładów przemysłowych”), а через два роки семінар присвячувався обговоренню теми «Тенденції розвитку освіти дорослих» (“Tendencje rozwoju oświaty dorosłych”). Професор не тільки

¹¹ Stanisław Kaczor, *Instytut Kształcenia zawodowego (1972–1990) w 40-lecie pedagogiki pracy*. W: 40 Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności. Redakcja naukowa Stefan M. Kwiatkowski. Raddom – Warszawa – Bydgoszcz, 2012, s. 23–24.

характеризує загальну інноваційну і прогностичну спрямованість семінару, що відбувся 23-27 вересня 1985 р., а й наводить прізвища 28 науковців і практичних працівників з різних країн, які виступили з рефератами (з Польщі, Іспанії, Угорщини, Югославії, Чехословаччини, Австрії, Данії, Італії, Румунії, Великої Британії, Голандії, Німеччини, Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки). Завершуючи цей ретроспективний аналіз, директор Інституту професійного навчання Професор S. Kasztor, наводить зміст заключного виступу Пауля Бертельсона, який докладно висвітлив програму і напрями діяльності ЮНЕСКО з проблем освіти дорослих.

Професор також звертається до матеріалів Третього міжнародного семінару з проблем освіти дорослих (21-25 вересня 1987 р.), що проводився Польським комітетом у справах ЮНЕСКО спільно з Інститутом професійного навчання та Міністерством освіти і виховання. Чотири основні доповіді виголосили: С. Качор («Позашкільна освіта дорослих як реалізація ідеї неперервного навчання»); М. Годлевські [M. Godlewski] («Обґрунтування потреб господарства у позашкільній освіті для працюючих»); С. Качор, К. Яхна [K. Jachna] («Зміст і методи позашкільної освіти дорослих у Польщі як відповідь на соціальні та індивідуальні очікування»); Т. Вуєк [T. Wujek] («Проблеми співпраці європейських держав – членів ЮНЕСКО з напрямку позашкільної освіти дорослих»). Ці доповіді обговорювали представники Австрії, Польщі, Болгарії, Угорщини, Югославії, Фінляндії, Федеративної Республіки Німеччини, Радянського Союзу, Німецької Демократичної Республіки, Румунії, а також Швеції, Франції, Італії, Бельгії, Голандії. Завдяки старанням Професора С. Качора на Третій міжнародний семінар з проблем освіти дорослих був запрошений Юрій Мальований (кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту педагогіки Міністерства народної освіти Української РСР).

Багатолітня діяльність Ювіляра з проблем освіти дорослих і її результати заслуговує високої оцінки. Як свідчать документальні і літературні джерела, позитивний вплив на розвиток цього напрямку в Польщі мала безпосередня участь Професора у підготовці трьох європейських семінарів ЮНЕСКО у 80-х роках ХХ століття, а також в інших міжнародних проектах.

Привернемо увагу до наукової цінності спогадів Ювіляра щодо заснування Вчительського Радіо-Телевізійного університету, діяльність якого спрямувалася на підвищення кваліфікації вчителів. Особлива сторінка цих спогадів – створення відповідно до розпорядження Президента Кабінету Міністрів професора Збігнева Меснера (Zbigniew Mesner) від 3 січня 1987 р. Комітету експертів у справі народної освіти. Тематичні рапорти підготували: Станіслав Качор («Stan i perspektywy szkolnictwa zawodowego w Polsce»); Станіслав Людвічак [Stanislaw Ludwiczak] («Samokształcenie w edukacji narodowej»); Юзеф Пултужицькі [Jozef Pulturzycki], Тадеуш Вуєк [Tadeusz Wujek] («Stan i kierunki przebudowy oświaty dorosłych w Polsce»).

Як зазначає С. Качор, результати праці Комітету експертів у справах народної освіти були представлені у Рапорті про стан і напрями розвитку народної освіти (до цього були підготовлені тези «Освіта в умовах загроз»). Автори Рапорту приділили значну увагу обґрунтуванню перспектив розвитку

професійної освіти у нових соціально-економічних умовах. Вони пропонували створити професійні навчальні заклади нового типу (це окремий важливий напрям науково-педагогічного аналізу). Професор констатує, що політичні й економічні зміни вплинули на визначення подальших шляхів розвитку професійного шкільництва у Польщі. Новий уряд під керівництвом Т. Мазовецького (Т. Mazowiecki) створив Міністерство освіти під керівництвом Х. Самсоновича (H. Samsonowicz), який зрозумів, що «після подяк за працю з підготовки Рапорту, його потрібно було покласти на полицю...»

І вже 1 січня 1990 р. директор Інституту професійного навчання Станіслав Качор був уповноважений виконувати «гіркі» функції ліквідатора Інституту професійного навчання. Під час зустрічі із заступником Міністра народної освіти Г. Радзівілл (H. Radziwill) на її репліку про те, що «в Інституті повинні працювати інші люди» Професор відповів, що він готовий передати посаду директора іншій людині, щоб зберегти Інститут та його великий творчий доробок для подальшого розвитку професійної освіти Польщі. Та, на жаль, Професора не почули, бо... не хотіли чути.

Філософсько-поетичне бачення світу

Науково-педагогічна діяльність Професора Станіслава Качора на усіх життєвих етапах пронизана філософсько-поетичним осмисленням світу. Вченим видано 13 томів віршів. Останній том побачив світ не так давно – на початку 2014 року. «*Wspólny Los*» («Спільна доля») – так глибоко і символічно він назвав творчий доробок своєї душі і серця.

Вже самі назви розділів цієї книги, а їх дев'ять, свідчать про особливі й неповторні особистісні якості Ювіляра:

- любов до життя (I. «*Piękno istnienia*»);
- любов до природи (II. «*Uroki Przyrody*»);
- громадянська позиція (III. «*Pragnienia i Tęsknoty*»);
- глибинне розуміння місії людини, її невичерпного потенціалу і відповідальності не тільки за себе, а й за цілий світ (IV. «*Zmaganie z otoczeniem i sobą*»);
- критичне осмислення ролі політики у державотворенні (V. «*Echa z polityki*»);
- небайдужість до всього того, що відбувається у світі, в освіті і науці (VI. «*Niepokoje*»);
- оптимістичне, світле й сонячне бачення світу, виховання «європейчика», нові перспективи (VII. «*Nowe wyzwania*»);
- роздуми про життя, про кохану маму, про заповітні мрії (VIII. «*Wspomnienia*»);
- про радість зустрічей у Яшовці, де щорічно відбувається загальнопольський дослідницький семінар, засновником і науковим керівником якого є професор Ф. Шльосек, а також серія віршів, присвячених колегам, друзям-науковцям, громадським діячам

(професору Богуславу Петрулевічу, актору П. Фрончевському, а також автору цієї статті (IX. «*Spotkania*»).

Сердечно дякую пану Професору за те, що він впустив мене у свій фантастично багатий і красивий творчий світ. Свою філософсько-поетичну життєву сповідь Станіслав Качор завершує мудрими духовними словами вдячності своїй Мамі:

«Ile z tego Kochanej Mamie zawdzięczamy
Jej troskom o nasz byt codzienny
Dlatego ciągle ją serdecznie uwielbiamy
Bo to nasz PRZYTUŁEK na zawsze niezmienny»¹²

Свідченням особливо теплого й сердечного ставлення поета-вченого до України є вірші, присвячені IV українсько-польському науковому форуму, що відбувся у травні 2011 р. в Черкасах («Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття»), опубліковані у збірці віршів «**Wyspy pamięci**»:

«Gromadzić się razem
patrzeć sobie w oczy
obdarzać się wyrazem
kapać się w osoczy
Sięgać do Starożytności
słuchać co się teraz dzieje
w wielkiej życzliwości
aż się prawda z dzbana wyleje

Być cierpliwym nawet
gdy z jego wnętrza przecieka
nie jest to jednak odwet
bo w centrum widzimy człowieka...

Wspólnota rośnie z każdym rokiem
przez łączenie serc i umysłów
pozostawiać ślady każdym krokiem
bez czynienia przykrych wymysłów

Już po raz czwarty pomnażamy wiedzę
przez dyskusje i doświadczenia
umacniamy naszą szeroką miedzę
dla świata całego rozjaśnienia»¹³

Варто також згадати й про глибокий філософський зміст вірша, присвяченого Упольсько-українському форуму, що відбувся у вересні 2013 р. у Кракові («*Interdyscyplinarność pedagogiki i jej sybdyscypliny*»).

Поет-філософ пише:

«Piąty raz spotkanie, to droga pełna trudu
pełna blasku, ale nie pozbawiona cienia
przepełniona troskami naszego ludu
dążącego do wspólnoty istnienia

¹² Stanisław Kaczor, *Wspólny Los, Wiersze*, Warszawa, 2014, s. 89.

¹³ Stanisław Kaczor, *Wyspy pamięci, Wiersze*, Warszawa, 2011, s. 79.

Wyznawane wartości wypracowały pokolenia zawierają je licznie przywoływane metafory one dają gwarancję długowieczności istnienia i odporność na różnych pór roku zwodnicze tory»¹⁴.

У поезіях Професора незмінно лунає любов малої Вітчизни, до Матері-неьки, до друзів у різних куточках Польщі і за кордоном, а також в Україні. Мені дуже подобаються пронизані глибоким баченням, одухотворені рецензії ксьондза професора, доктора хабілітованого Адама Соляка декількох останніх поетичних збірок Ювіляра (їх фрагменти опубліковано на четвертій сторінці обкладинки кожної збірки). Наведемо фрагмент з рецензії на збірку віршів «Wspólny Los»:

«Dzielenie się losem w poezji naukowca – męża – przyjaciela – obywatela – poety – dziecka nieustannie odwołującego się do matki, to dzielenie się własnym życiem, pełnym wspomnień, ale również refleksji dotyczących wydarzeń odległych w czasie, jak i bliskich teraźniejszości.

Los w poezji Autora to wszystko co otacza człowieka, co w nim drzemie od dzieciństwa do dojrzałości wraz z marzeniami o przyszłości, analizie teraźniejszości i wspomnieniami przeszłości.

Los jest tutaj mostem łączącym bogactwo triady światów: człowieka – przyrody – społeczeństwa. Z kolejnych wierszy ujętych w dziewięciu częściach wylania się materiał i siła nośna tegoż losu jako losu łączącego, służącego innym. Są nimi: piękno, pracowitość, tęsknota, fascynacja, zatroskanie, niepokój, wspomnienia oraz inne.

Wspólny los nie daje Czytelnikowi przejść obojętnie nad własnym i innych losem. Skłania do troski o los przyrody i ojczyzny. Los to nadzieja na prawdziwą bezinteresowną miłość.

Wiersze dają Czytelnikowi energię budującą los mądrze i dobrze, pięknie i w prawdzie, kreatywnie i z podziwem.»¹⁵

Така сердечна й духовна оцінка високого рецензента збігається і з нашими думками про красивий духовно-поетичний світ видатного польського вченого, співзасновника педагогіки праці (разом із професорами Тадеушем Вацлавом Новацьким і Зигмунтом Вятровським). Філософсько-поетичні роздуми Станіслава Качора проходять крізь його серце і душу, вони вистраждані нелегким життям, пошуками і радістю творення добра для рідних і близьких, своєї Вітчизни і цілого світу.

Не можемо також не згадати про статтю Тадеуша Александра «Uczony, który uprawia poezję», опубліковану в книзі «Społeczny wymiar edukacji ustawicznej», присвяченій Професору Станіславу Качору. Відомий вчений-андрагог обґрунтовує висновок щодо великої пізнавальної цінності поезії Станіслава Качора. Її зміст розширює і конкретизує знання про події, починаючи з 30-х років ХХ століття і II Світової війни, про які не завжди правдиво розповідали у школах. В інтелектуальному контексті зміст поезій професора Станіслава Качора є цікавим і цінним для пізнання. На думку Тадеуша Александра, надзвичайно «важливою є виховна функція поетичної творчості Ювіляра».¹⁶

¹⁴ Stanisław Kaczor, *Wspólny Los Wiersze*, Warszawa, 2014, s. 85.

¹⁵ Stanisław Kaczor, *Wspólny Los: Wiersze / Adam Solak*, Warszawa, 2014, s. 97.

¹⁶ *Społeczny wymiar edukacji ustawicznej*. Pod. red. H. Bednarczyka i Ireny Kurzępy. Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu 2004, s. 22.

Відзначення 90-ліття від дня народження видатного польського вченого, співзасновника педагогіки праці Професора Станіслава Качора – це важлива подія в історії розвитку педагогічної науки не лише Польщі, а й Центрально-Східноєвропейських держав, постсоціалістичних країн й особливо – України. Адже Професор усім своїм серцем і душею любить Україну, глибоко знає її історію і культуру, вірить в її майбутнє, щиро допомагає у розвитку освіти і педагогічної науки, у здійсненні порівняльних польсько-українських досліджень в галузі професійної педагогіки, педагогіки праці. Він є активним учасником усіх процесів, пов'язаних із визначенням тематики, ключових питань підготовки і проведення п'яти польсько-українських/українсько-польських форумів, методологічних семінарів, зустрічей вчених-педагогів наших держав у Посольстві України у Варшаві, а також у реалізації багатьох інших добрих справ, передбачених нашими спільними планами.

Вчений завжди щиро радіє, коли ми спільними зусиллями робимо успішні кроки й маємо позитивні результати. Водночас він критично аналізує зроблене й розмірковує, як в майбутньому зробити ще краще.

Професор Качор ніколи не був байдужим до прохань своїх колег і друзів. На початку лютого 2009 р. під час Загальнопольського дослідницького семінару (в Устроні) я звернулася до нього з проханням: написати статтю до книги „**SEMPER IN ALTUM. Zawsze wzwyż**”, присвяченої 90-літтю від дня народження Папи Римського Яна Павла II. Реакція Професора на моє прохання була такою зворушливою й сердечною, що й донині не можу цього забути. І вже через місяць надійшов рукопис його статті „Szczęśliwy „przypadek””. Професор написав свої спогади про зустріч з кардиналом Каролем Войтилом, що відбулася в 1969 році в Католицькому університеті в Люблині.

Ту незабутню зустріч Станіслав Качор назвав «щасливим випадком». Адже він, як заступник директора департаменту Міністерства освіти і вищого шкільництва Польщі, зберіг у своєму серці і в пам'яті хвилюючі деталі про цю зустріч. Під впливом тієї короткої зустрічі Професор приділив увагу вивченню наукової творчості кардинала К. Войтила як представника персоналізму. Той «щасливий випадок» вплинув на поглиблення філософського напрямку в подальшому науково-професійному розвитку Професора. А поряд з цим збагачувалась і його поетична творчість (він пише два вірші, присвячені Яну Павлу II: у 1991р. – вірш „Po wizycie Panieża”; на початку квітня 2005 р. – вірш „W te dni powagi”¹⁷).

Професору притаманна неповторна палітра прекрасних рис особистості, передусім – духовних, морально-етичних, загальнолюдських. В етиці й культурі спілкування з усіма, хто його оточує, з ким зустрічається, співпрацює – він неперевершений. Толерантність, повага до особистості, до її думки й водночас об'єктивна оцінка позитивного у діяльності професійних навчальних закладів, наукових установ, навчальних центрів служб занятості, а також

¹⁷ Stanisław Kaczor, Szczęśliwy „przypadek”. W.: **SEMPER IN ALTUM. Zawsze wzwyż**. Red. Ks. Prof. Dr. hab. Jan Zimny, prof. Dr. hab. Nella Nyczkało. Stałowa Wola. 2010. S. 753–761.

окремих педагогів і науковців. Й водночас – критичне мислення, принципова позиція й нерідко – непримиренна саме тоді, коли починає «пролазити» й переважати фальш.

Професор Станіслав Качор – це істинний інтелігент, аристократ духу й високий професіонал на освітянсько-науковій ниві професійної педагогіки і педагогіки праці. «Служіння моральним ідеалам потребує розуміння вченим своєї відповідальності перед суспільством» – цей глибокий філософський афоризм належить видатному українському вченому-педагогу Семену Гончаренку. На наше переконання, його зміст повною мірою характеризує видатного сина польського народу Станіслава Качора.

Присвоєння Професору Станіславу Качору високого звання Почесного доктора (HONORIS CAUSA) Національної академії педагогічних наук України (2007 р.), нагородження медалями НАПН України «К.Д.Ушинський» (2011р.) і «Григорій Сковорода» (2014 р.), а також Почесними грамотами та іншими відзнаками НАПН України – це переконливе свідчення його визнання в українській державі цього видатного польського вченого, Громадянина Європи і світу.

Бібліографія

1. Станіслав Качор. *Доктор HONORIS CAUSA Академії педагогічних наук України* / За ред. Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюна. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007, 46 с.
2. *Badanie – dojrzewanie – rozwój (na drodze do doktoratu). 95-lecie urodzin Profesora Tadeusza Nowackiego.* Pod red. Franciszka Szloska, Warszawa – Radom, 2008, 347 s.
3. *Badanie – dojrzewanie – rozwój (na drodze do doktoratu). 70-lecie urodzin Profesora Henryka Bednarczyka.* Pod red. Franciszka Szloska, Warszawa – Radom, 2013, 186 s.
4. *Badanie – dojrzewanie – rozwój (na drodze do doktoratu). O badaniach ilościowych – raz jeszcze.* Pod red. Franciszka Szloska, Warszawa – Radom, 2012, 223 s.
5. Bednarczyk Henryk, Figurski Janusz. *Profesor Stanisław Kaczor. W.: Społeczny wymiar edukacji ustawicznej. Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu,* 2004, 157 s.
6. *Elementarz Jana Pawła II dla wierzącego, wątpiącego i szukającego.* Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005, 315 s.
7. Kaczor Stanisław, *Instytut Kształcenia zawodowego (1972–1990) w 40-leciu pedagogiki pracy.* W: 40 Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności. Redakcja naukowa Stefan M. Kwiatkowski. Radom – Warszawa – Bydgoszcz 2012, s. 23–24.
8. Kaczor Stanisław. *Obywatel Europy i świata.* W.: Pedagogika pracy, 2009. №55, 223 s.
9. Kaczor Stanisław. *O powstaniu i trzech latach działalności «Wszechnicy Roztoczańskiej».* Zamość–Szczepreszyn 2002, s. 171.

10. Kaczor Stanisław. *W centrum uwagi – kształcenie zawodowe...* W: «Pedagogy o sobie i o pedagogice». Red. Andrzej Bogaj, Stefan M. Kwiatkowski. IBE, Warszawa 2003.
11. Kaczor Stanisław. *Wspólny Los. Wiersze*. Warszawa 2014, 96 s.
12. Kaczor Stanisław. *Wyspy pamięci. Wiersze*. Warszawa 2011, 123 s.
13. Nowacki Tadeusz W. *Leksykon pedagogiki pracy*. Instytut Technologii Eksploatacji. Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP. Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Radom 2004, 345 s.
14. *Pedagogika pracy w perspektywie dyskursu o przyszłości*. Pod redakcją Ryszarda Gerłacha, Bydgoszcz 2010, 341 s.
15. **SEMPER IN ALTUM. Zawsze wzwyż**. Red. Jan Zimny i Nella Nyczkało. Stalowa Wola, 2010 862 s.
16. *Spoteczny wymiar edukacji ustawicznej*. Pod. Redakcją Henryka Bednarczyka i Ireny Kurzępy. Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu, 2004, 148 s.